

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หัตถิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษา บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศึกษาแนวคิดและความเชื่อเรื่องผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และมูลเหตุฮีสตีสองเกิดเหตุการณ์ขึ้นภายในพระพุทธศาสนา (๒) ศึกษาความเชื่อเรื่องผีในทัศนะร่วมสมัย (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หัตถิพลความเชื่อเรื่องผีปอบที่มีสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระพุทธศาสนาแบบประเพณีฮีสตีสอง) ของบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์, พิธีกรรมตามความเชื่อแบบพื้นบ้าน, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมของพราหมณ์ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้เกิดเหตุการณ์สำคัญของชาวเมืองไพศาลีถูกภัย ๓ ประการ คือ ทูพิกภัย อมนุษย์ภัย (ผี) และโรคภัยเบียดเบียน โดยพระอรหันต์ได้ทำพิธีขับไล่ผีในครั้งนั้นถือเป็นต้นแบบของการขับไล่ผี ซึ่งภัยอันตราย ๑๐ ประการ ของพระภิกษุหนึ่งในนั้น คือ ข้อ ๖. ผีเข้าสิงภิกษุ แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามภิกษุณีเรียนไตรปิฎก (อริยสัจ) และได้มีการทำบุญครั้งสำคัญของพระเจ้าพิมพิสารเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติเปรตมีพระพุทธเจ้าเป็นประธานสงฆ์ เหตุการณ์ดังกล่าวก็เป็นต้นแบบทักขิณา คือ ญาติพลี อดิตพลี ปุพเพตพลี ราชพลี เทวตพลี เมื่อพระภิกษุมีภัยจากผีและเทวดาก็ทรงให้เรียนเมตตสูตรเป็นอาวุธป้องกันตัว ยังมีอาณิสสของเมตตา ๑๑ ประการ หนึ่งในนั้น ข้อ ๕. เป็นที่รักของมนุษย์ (ผี) และได้มีการกล่าวถึงเรื่องเปรตในธรรมบทและเล่มอื่นๆ ไว้มากมาย

ดังนั้น ท่าทีของพระพุทธศาสนา มิได้ปฏิเสธเรื่องผีว่าไม่มี แต่สอนให้พระภิกษุทั้งหลายปฏิบัติต่อผีเป็นการเกื้อกูลสงเคราะห์ด้วยการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลให้เมื่อล่วงลับไปแล้ว สำหรับผีและเทวดาเบียดเบียนพระภิกษุให้เกิดความหวาดกลัวหรือได้รับความเดือดร้อน พระพุทธองค์ก็มีวิธีให้ปฏิบัติต่อผีและเทวดาเหล่านั้นไม่ให้มาเบียดเบียนพระภิกษุและมนุษย์ให้หายจากความหวาดกลัวและป้องกัน โดยสอนให้พระภิกษุสวดรัตนสูตรและเมตตสูตรแล้วแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หันกลับมายินดีและให้ความต้องคุ้มครองเป็นมิตรและอาณิสสอื่นๆ ด้วย

๑) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อนั้น ต้องประกอบด้วยเหตุผล เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหวังให้เกิดผลได้ตามความปรารถนา ต้องเป็นศรัทธาที่มีความถูกต้องประกอบด้วยปัญญาอันมี ศรัทธา ๔ ประการ คือ (๑) กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม (๒) วิปากสัทธา

เชื่อผลของกรรม (๓) กัมมัฏสสกาตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน (๔) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

๒) จากหลักการทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรมนั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เชื่อเรื่องกรรม คือ การกระทำความดีและกรรมชั่วเราย่อมรับผลของกรรมนั้น กรรมเป็นทางนำสัตว์ไปเกิดใน ๓ ภูมิ หรือไตรภูมิ ภูมิประกอบด้วย กามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ และอรุณภูมิ ๑ สัตว์ทั้งหลายเกิดมายุ่นเวียนวนไปเกิดใน ๓ ภูมินี้ กามภูมิ คือ แดนที่ช้องอยู่ด้วยกามตัณหา ยังมีความโลภ โกรธ หลง เบียดเบียนซึ่งกันและกันอันเป็นหนทางนำสัตว์ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต ยักษ์ มาร และอสุรกาย เรียกว่า อบายภูมิ ๔ คือ เป็นแดนที่มีทุกข์เดือดร้อนมาก ไปเกิดเป็นมนุษย์ ไปเกิดบนสวรรค์เป็นเทวดา และไปเกิดเป็นพรหม ลงท้ายบอกเรื่องอย่างนี้เป็นคติของโลก ซึ่งไม่จริงยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป แม้แต่พรหมมีอายุนับเป็นกัลป์ คือ มีอายุตั้งหลายล้านหลายโกฏิปี ในที่สุดก็ต้องจุติ คือ เคลื่อนที่จากเป็นพรหมหรือตายไปปฏิสนธิเกิดใหม่สืบต่อวนเวียนอยู่ในไตรภูมิ หรือในโลกทั้งสามนี้ไม่พ้นไปได้ เพราะฉะนั้น จึงหาความยั่งยืนเที่ยงแท้ไม่ตายเป็นไม่มี แต่มีที่เที่ยงแท้ไม่ตายก็มีแต่พระนิพพานเท่านั้น

๓) มูลเหตุ เริ่มต้นจากบัณฑิตผู้มีความปัญญาคิดหาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงได้มีการเอามูลเหตุที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนามาประยุกต์เข้ากับความเชื่อเรื่องผีเดิมของชาวบ้าน ยกเอาส่วนบุญหรือกรรมดีที่ได้ผลดีของบุคคลในพระพุทธศาสนาเป็นตัวอย่าง เพื่อประกอบเป็นประเพณีฮีตสิบสองในการประกอบการทำบุญทั้งสิบสองเดือน เพื่อให้เกิดศรัทธาในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติตามให้ได้ผลตามความปรารถนา เมื่อผู้มีศรัทธามากขึ้นทางภาคอีสานเรียกว่า เข้าวัดฟังธรรม ถือนศีลแปดในวันพระช่วงเข้าพรรษาสามเดือน โดยไปนอนค้างคืนที่วัด เพราะอยากไปสู่คติมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ หรือนิพพานในอนาคต

๔) ความเชื่อเรื่องผีของคนไทยได้มีการจัดประเภทผีทั่วไป คือ ผีฟ้า-ผีแถน, ผีป่วนและผีหลักเมือง, ผีเรือน, ผีตาโชน, ผีตาแฮก, ผีนาถธณิ, ผีบรรพบุรุษ, ผีวีรบุรุษ, รุกเทวดา, ศาลเพี้ยงตา และพระภูมิเจ้าที่, พระภูมิเมือง, วิญญาณ, ผีประจำหมู่บ้านและผีประจำเมือง, ศาลหรือหอผีประจำหมู่บ้าน, ผีเมสสิกัน, ผีกระสือ, ผีกระหัง, ผีกองกอย, ผีกะ, ผีกาเนด, ผีกุมารทอง, ผีโขมด, ผีจะกละ, ผีชมบ, ผีเชื้อ, ผีนางตะเคียน, ผีเป่า, ผีพราย, ผีโพง, ผีแม่หม้าย, ผีอำ, ผีปอบ, ผีน้ำ, ปิศาจ-เปรต, ผีห่า, วิญญาณ, ผีโป่งค่าง, ผีหลังกลาง, แม่มดคนทรง, ผีแม่นาคพระโขนง และ ผีถ้วยแก้ว

ในสังคมมนุษย์และสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันยังมีความเชื่อเรื่องผีต่างๆ โดยเฉพาะสังคมไทยนั้น เชื่อในสิ่งลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ รวมทั้งไสยศาสตร์ สรุปได้ ๕ ประเด็นดังนี้

(๑) สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องผีมากมาย ผีที่มีคนรู้จักมากที่สุดของภาคกลาง คือ ผีนาถผีนาคแม่นาคพระโขนง ส่วนผีอื่นๆ ก็จะเรียกชื่อตามที่พบเห็นแต่ละท้องถิ่น

(๒) เชื่อว่ามีผีให้คุณให้โทษ

(๓) เป็นการแสดงเคารพกตัญญูต่อผีบรรพบุรุษ

(๔) ทำให้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีล และประเพณีวัฒนธรรม เป็นคนดีของสังคม เพราะไม่กล้าทำผิด เป็นการควบคุมความประพฤติบุคคลโดยทางอ้อม

(๕) ความเชื่อเรื่องผีอาจทำให้คนงมงายได้ เช่น การกราบไหว้เพื่อขอหวยทำให้เสียทรัพย์เป็นอบายมุข อาจทำให้ถูกหลอกเดือดร้อนได้

๕) การประกอบพิธีฮีดลีสองหมู่บ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประเพณีทั้งสองเดือนเป็นการประกอบงานบุญทั้งสิ้น ซึ่งวันสงกรานต์นี้ นักปราชญ์โบราณประยุกต์ใช้ เป็นการประกอบพิธีกรรมแสดงความกตัญญูต่อบิดา มารดา และบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไป และมีการจุดประทัดให้เสียงดังเชื่อว่าสิ่งชั่วร้ายจะตกใจวิ่งหนีไป คือ ผีปอบ และผีอื่นๆ ให้หนีไป และการทำบุญซำฮะชุมชนหมู่บ้านดอนยานาง จัดงานที่ศาลากลางหมู่บ้าน นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาทำพิธีปัดรังควานขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกไปพ้นเขตหมู่บ้าน และเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษจะปกป้องคุ้มครองคนในชุมชน จากผีปอบ และผีอื่นๆ และมีการนำเอาพิธีการสวดถอนแบบอย่างการสร้างพระอุโบสถมาประยุกต์ใช้ ดังนั้น สรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

(๑) เชื่อในเรื่องของ กรรมดี กรรมชั่ว ผลของกรรม ผู้มีศรัทธาได้ประกอบงานบุญกับพระพุทธศาสนาเชื่อว่าจะได้บุญมากและไปเกิดภพภูมิที่ดีในโลกสวรรค์

(๒) เชื่อว่าการทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้กับ ผีบรรพบุรุษ เปรต วิญญาณ ผีสรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้รับผลบุญนั้น

(๓) เชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองป้องกันสิ่งชั่วร้ายไม่ให้มาทำร้ายคนในหมู่บ้านดอนยานาง

(๔) เชื่อว่าเป็นป้องกันขับไล่ผีปอบและผีอื่นๆ ที่ไม่ดีไม่ให้เข้ามาในหมู่บ้าน

(๕) ความเชื่อเรื่องผีคนอยู่ในสังคมเมืองมองเป็นสิ่งมมงายของคนสังคมชนบท เพราะเหตุการณ์ไม่ได้เกิดกับตัวเองหรือคนในสังคมเมือง

๖) ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ ที่มีต่อพิธีกรรมของชาวบ้าน

(๑) พิธีขึ้นบ้านใหม่ มีการสวดถอนโดยนำเอาแบบอย่างการสร้างพระอุโบสถตามมูลเหตุในพระพุทธศาสนา และมีการนิมนต์พระสงฆ์มาค้างคืนเป็นส่วนเพิ่มเติมเข้ามา เพื่อให้พระสงฆ์ทำกิจของสงฆ์ คือ สวดมนต์เช้า-เย็น เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล การทำพิธีขึ้นบ้านใหม่มีความเชื่อเรื่องผีแฝงอยู่ด้วย เมื่อพระภิกษุสวดมนต์แล้วจะเป็นการขับไล่เสนียดจัญไร สิ่งไม่ดีให้ออกไปหมายถึงภูตผี วิญญาณร้ายต่างๆ รวมทั้งผีปอบ ออกไปให้พ้นเขตบ้านเรือนใหม่ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการดังนี้

ก) ความเชื่อตามมูลเหตุพิธีกรรมการสร้างโบสถ์ในพระพุทธศาสนา นำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างบ้านและตอนขึ้นบ้านใหม่ คือ นิมนต์พระภิกษุมานำพิธีสวดถอน

ข) การนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ที่ค้างคืนเชื่อว่า เมื่อพระภิกษุสงฆ์สวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ก็จะทำให้เกิดเป็นสิริมงคลกับบ้านใหม่และผู้ที่เป็นเจ้าของอยู่อาศัยมีความร่มเย็นสงบสุขของคนในครอบครัว

ค) เชื่อว่าการที่พระภิกษุสวดมนต์จะเป็นการขับไล่เสนียดจัญไร สิ่งไม่ดีให้ออกไปจากบ้าน คือ พวกผีปอบ และผีอื่นๆ

ง) การขึ้นบ้านใหม่จะมีการทำบุญเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์กรวดน้ำได้อุทิศส่วนกุศลให้กับผีบรรพบุรุษ เปรต และสรรพสัตว์ทั้งหลาย

จ) การประกอบพิธีขึ้นบ้านใหม่มีความคิดเรื่องผีแฝง คือ กลัวผีจะอยู่ในบ้านด้วย แต่ไม่ได้บอกโดยตรงว่าให้พระทำพิธีไล่ผีให้ออกไป

(๒) พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ ทำให้สำหรับคนป่วยหรือผู้ที่หายป่วย เพื่อให้เคราะห์ร้ายต่างๆ สิ่งไม่ดีให้ออกไปจากชีวิต เช่น การแต่งแก้ เสียเคราะห์ ขั้นตอนการทำพิธี หมอจะเป็นคนบอกว่าจะต้องทำอะไรบ้าง จุดประสงค์ก็เพื่อให้ผู้ป่วยหายโรคร้าย และปัดรังควานขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปให้พ้นจากชีวิต เมื่อทำเสร็จก็เอาด้ายสายสิญจน์ที่ผ่านการประกอบพิธีนี้ผูกแขนเชื่อว่าเป็นสิริมงคลและป้องกันอันตราย การสะเดาะเคราะห์เพื่อรับความโชคดี เช่น ได้ทำงานที่ดี แต่สำหรับคนป่วยเพื่อขับไล่ภูตผีต่างๆ รวมทั้งผีปอบด้วย ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

ก) เชื่อว่าผู้ประสบเคราะห์เจ็บป่วย เมื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์เป็นการแต่งแก้ เสียเคราะห์ การส่งเคราะห์ให้ออกไปจากกาย ทำให้หายป่วยได้

ข) เชื่อว่าสะเดาะเคราะห์เพื่อรับโชค พิธีไม่เป็นทางการ เมื่อถูกทักทาย ก็จะไปปล่อยสัตว์ต่างๆ เช่น ปลา นก

ค) การสะเดาะเคราะห์เป็นการปัดรังควานขับไล่สิ่งชั่วร้าย คือ ผีปอบ และผีอื่นๆ ออกไปให้พ้นจากชีวิต

ง) เชื่อว่าด้ายสายสิญจน์เมื่อผ่านพิธีกรรมถือว่าเป็นสิริมงคลป้องกันอันตรายจากการกระทำของผีได้

จ) เชื่อว่าทำแล้วเคราะห์ก็คือความทุกข์ทางกายและใจจะหายป่วยเจ็บ การทำพิธีกรรมเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งทำให้คนป่วยมีกำลังใจอดทนต่อสู้กับโรคร้ายต่างๆ

(๓) พิธีกรรมสู่ขวัญ มีความเชื่อว่าทุกคนมีขวัญอยู่ที่ตัว ๓๐ ขวัญ เมื่อเกิดการเสียขวัญ เช่น การเจ็บป่วยนาน ๆ ตีใจหรือตกใจเสียใจขวัญหนีไปอยู่ที่ต่างๆ ผีปอบและผีอื่นๆ จับไว้ไม่ให้ขวัญกลับมา จึงทำพิธีเรียกขวัญกลับมาอยู่ที่กายจะมีคำกล่าวสุภาพเรียกขวัญ จากนั้น ผู้ร่วมพิธีญาติผู้ใหญ่ก็ผูกแขนให้คนป่วยพูดสิ่งที่เป็นมงคล พิธีกรรมสู่ขวัญนี้แฝงด้วยความเชื่อที่จากการกระทำของผีปอบ และภูตผีอื่นๆ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๔ ประเด็น ดังนี้

ก) เชื่อว่าทุกคนมีขวัญอยู่ที่ตัว ๓๐ ขวัญ การทำพิธีมีทั้งพุทธ และพราหมณ์ โดยนำเอากรณีของนางปฏาจารา มาประยุกต์ใช้และความเชื่อเรื่องผี

ข) เชื่อว่าเมื่อคนตกใจ ตีใจ เสียใจ เจ็บป่วยนานๆ ขวัญจะหนีไปเที่ยวหรือถูกผีจับไว้ทำให้ใจลอย จึงทำพิธีเรียกขวัญกลับมาอยู่กับตัว

ค) คำสู่ขวัญจะแต่คำสุภาพไพเราะเสร็จแล้วจะเอาด้ายที่ผ่านพิธีผูกแขนซ้ายถือว่าเป็นแขนขวัญ

ง) การทำพิธีสู่ขวัญมีความเชื่อเรื่องผีแฝงอยู่ เมื่อเอาด้ายขาวผ่านพิธีกรรมผูกแขนแล้วจะป้องกันภัยอันตรายได้ จากผีปอบ และผีอื่นๆ

๗) ความเชื่อผีปอบที่มีต่อพิธีกรรมเซียงซ้องภาคอีสานและของชาวบ้านดอนยานาง จังหวัดกาฬสินธุ์

การประกอบกรรมพิธีเซียงซ้องภาคอีสาน และพิธีกันหมู่บ้าน เป็นพิธีช้องในภาคอีสานให้ความสำคัญมากและเชื่อว่า ใช้ค้นหาหรือติดตามสิ่งของที่หาย หรือจับขโมย หรือใช้ปราบสิ่งชั่วร้าย และเป็นการปัดรังควาน เช่น ผีปอบ ห่า ผีแม่แล้งให้ออกจากหมู่บ้าน เซียงซ้องจะช่วยตามหาเจ้าของ ผีปอบว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน เซียงซ้องมีสามประเภท คือ ๑. เซียงซ้องขจ้ำ (ผีบรรพบุรุษ) สิ่งเข้าเซียงซ้อง ๒. เซียงซ้องเทวดาเพื่อช่วยปัดเป่าภัยจากผีปอบ และผีอื่นๆ ๓. เซียงซ้องวิชาอาคม จะเน้นคาถาปราบผีปอบ และผีอื่นๆ

สำหรับหมู่บ้านดอนยานางเรียกเรียกพิธีนี้ว่า “พิธีกันหมู่บ้าน” เป็นการเข้าทรงพร้อมทั้งทำพิธีเซียงซ้อง (ไม้ทศกัณฐ์) แล้วไล่จับผีปอบใส่กระบอกไม้ไผ่ เพื่อนำไปเผาทำลายให้วิญญาณไปเกิดใหม่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำพิธี คือ ไม้ทศกัณฐ์ น้ำมันต์ ด้ายสายสิญจน์ กระบอกไม้ไผ่ ผ้ายันต์สีขาว ด้ายมัดปากกระบอกไม้ไผ่ สรุได้ ๖ ประเด็น ดังนี้

(๑) คนในชุมชนภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางมีความเชื่อเรื่องผีปอบทำร้ายผู้คนด้วยการเข้าสิงและอาจถึงตายได้หากรักษาไม่ทันการ

(๒) ชาวบ้านภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางมีความหวาดกลัวผีปอบ

(๓) เมื่อมีคนในชุมชนของตนตายหลายรายโดยไม่ทราบสาเหตุ และเจ็บป่วยไม่ทราบสาเหตุขาดการรักษา ขาดที่พึ่งทางจิตใจจึงแสวงหาผู้ที่จะมารักษาให้เพื่อมาทำพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ขับไล่ ปัดรังควานป้องกัน ผีปอบ และผีอื่นๆ ไม่ให้มาเบียดเบียนผู้คนตามความเชื่อ

(๔) คนในสังคมเมืองมองดูว่าเป็นสิ่งม่งาย เพราะในสังคมคนเมืองการแพทย์เจริญ

(๕) การรักษาของแพทย์ในชนบทยังขาดแคลนบุคลากร ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการรักษา และหมอที่มีความชำนาญเฉพาะทาง ทำให้คนในชนบทหันกลับไปพึ่งผีบรรพบุรุษ เทวดา และไสยศาสตร์แทนการรักษากับแพทย์แผนปัจจุบัน ถือว่าเป็นการพัฒนาประเทศมีความล้มเหลวในภาพรวม เพราะไม่สามารถทำให้คนในชนบทปรับเปลี่ยนทัศนคติความเชื่อเรื่องผีเดิมๆ ได้

(๖) ความเชื่อเรื่องผีปอบ หากอยู่กรอบพอดีไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นจนกระทบถึงบริบทของสังคม รัฐต้องเข้าไปควบคุมดูแลเรื่องกฎหมายและสิทธิมนุษยชน

๘) ความเชื่อเรื่องผีปอบและผีอื่นๆ สัมพันธ์กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

(๑) การสวดภาณยักษ์ มูลเหตุเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาที่เมื่อมีคนป่วย หรือมีเหตุเภทภัยอันตรายเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของอมนุษย์ ภูตผี รวมทั้งผีปอบ หรือเทวดาชั้นต่ำ (ภูมเทวดา) ผีเข้าสิงมนุษย์ก็จะประกอบพิธีสวดภาณยักษ์ขึ้นตามวัดพระสงฆ์สวดภาณยักษ์หรือภาณพระนั้นเป็นการขู่ตวาดให้ผีตกใจกลัว และยิงปืนกระหน่ำให้วิ่งหนีไป พระสงฆ์จะสวดบท อาณานัญญสูตร เพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลแก่ผู้เข้าร่วมพิธี สรุได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

ก) พระภิกษุนำเอามูลเหตุในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ทำพิธีการสวดภาณยักษ์หรือภาณพระ

ข) เชื่อว่าเป็นการขับไล่ไสส่งยักษ์ ไล่ภูตผี ปีศาจ ที่มาสิงอยู่ในร่างกายคนป่วยคืน ซึ่งเป็นการไล่ผีทุกชนิด

ค) คำสวดโดยย่อว่า ยกโหวา ยกขี้นิวา เปฯ ตตตเถวนิตรมธายีสุฯ เป็นการกล่าวชื่อยักษ์ผู้ชาย และยักษ์ผู้หญิง เป็นคำขู่ตวาดให้ผีตกใจวิ่งหนีไป รวมทั้งมีการยิงปืนให้เสียงดังๆ

ง) สวัสดิ์มงคลเกิดได้ทางหู ทางใจ แต่สวัสดิ์มงคลไม่ได้มาทางสายสัญญาณเป็นเพียงแต่ให้ผู้เข้าร่วมพิธีพอใจคือดูแล้วศักดิ์สิทธิ์มีมนต์ขลัง

จ) การประกอบพิธีกรรมการสวดภาณยักษ์ขึ้นก็เชื่อว่าผีมาทำร้ายให้เจ็บป่วยและกลัวผีจะมาทำอันตรายหรือถูกคุณไสยต่างๆ พระภิกษุสงฆ์จึงได้ประกอบพิธีนี้เพื่อเป็นการสงเคราะห์แก่ฆราวาส

(๒) พิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรณ์ มีทั้งพิธีเป็นทางราชการ และพิธีทำน้ำมนต์ของชาวบ้านทั่วไป มีการทำน้ำมนต์ เช่น งานครบวันเกิด คนป่วย คนหายจากเจ็บไข้ เป็นต้น เพื่อเกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวญาติสนิททั้งหลาย มีพิธีกรรมทำน้ำพระพุทธรณ์ศักดิ์สิทธิ์ของทางราชการไทยเพื่อถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของไทยในวันครอบรอบวันประสูติ และการทำน้ำมนต์เพื่อขับไล่เสนียด ภูตผีต่างๆ รวมทั้ง ฝิ่บอบ การทำพิธีกรรมเสกน้ำมนต์เป็นการเฉพาะก็นำบทสวดมาใช้แตกต่างกันออกไป เพื่อให้ได้ผลเป็นไปตามความประสงค์ สรุปได้ ๕ ประเด็น ดังนี้

ก) การทำน้ำมนต์ก็มีความเชื่อมาจากพระพุทธรูปศาสนาเหตุเกิดในเมืองไพศาลี

ข) น้ำที่ได้ผ่านพิธีกรรม คือ บทสวดพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และบทสวดอื่นๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงเรียกว่า น้ำมนต์ น้ำพระพุทธรณ์

ค) เชื่อว่าเมื่อปะพรมแล้วจะหายเจ็บไข้ได้ป่วย และเกิดสวัสดิ์มงคลแต่ตนเองและครอบครัวญาติสนิททั้งหลาย

ง) เชื่อว่าน้ำมนต์ขับไล่เสนียด ภูตผีต่างๆ รวมทั้ง ฝิ่บอบ

จ) การประกอบพิธีทำน้ำมนต์มีความเชื่อผสมผสานกันระหว่าง ศาสนาพุทธ พิธีกรรมของพราหมณ์ และผี โดยเฉพาะพิธีทำน้ำมนต์ของทางราชการไทยมีพิธีกรรมของพราหมณ์ปะปนอยู่มาก

(๓) การสวดพระปริตร เป็นการนำเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพระพุทธรูปศาสนา ครูบาอาจารย์นำมาใช้เพื่อเป็นเครื่องป้องกันอันตราย เช่น อาถรรพณ์ภัยปริตร และ กรณียเมตตสูตร การสวดมนต์พระปริตรประจำทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลปราศจากอันตรายทั้งหลายและยังเป็นการสืบสานพระพุทธรูปศาสนา ดังนั้น จึงสรุปได้ ๕ ประการ ดังนี้

ก) การสวดพระปริตรเป็นการสืบสานต่ออายุพระพุทธรูปศาสนา

ข) พระภิกษุสวดพระปริตรแล้วเป็นการป้องกันอันตรายต่างๆ เช่น ฝิ่ เทวดา ยักษ์ ไม่ให้มาเบียดเบียนพระภิกษุ

ค) ทำให้พระภิกษุเผยแผ่พระพุทธรูปศาสนา ด้วยการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับความเชื่อเรื่องผีดั้งเดิมของแต่ละชุมชน

ง) เป็นสงเคราะห์แก่ผู้ที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อน และความสบายใจของคนในชุมชน

จ) ฆราวาสสามารถนำเอาคาถาพระปริตรไปสวดได้ส่วนจะผลประการใดขึ้นอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติแต่ละบุคคล ว่ามีศีลบริบูรณ์หรือไม่ ส่วนจะเป็นความมั่งงายหรือไม่นั้นก็สามารถพิสูจน์

ได้ตนเอง เพราะพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ธรรมของพระพุทธองค์นั้น สามารถพิสูจน์ได้ รู้ได้เฉพาะตน ไม่จำกัดกาล

๙) **พิธีกรรมตามคัมภีร์อาถรรพณ์เวทย์ของพราหมณ์** พวกอารยันกับชาวพื้นเมืองเดิมได้เขียนคัมภีร์ไว้ แบ่ง ๘ ประเภท โดยเฉพาะคัมภีร์ที่ ๖ เกี่ยวกับไสยศาสตร์ที่ใช้ภูตผีปีศาจทำอันตรายผู้ที่เป็นศัตรู ส่วนคัมภีร์ที่ ๗ นี้ เป็นพระเวทย์แก้ภูตผีปีศาจ เรียนปลุกเสกสิ่งของเพื่อขับไล่ผี หรือปลุกเสกวัตถุสิ่งของป้องกันผีร้าย คุณผี คุณไสยต่างๆ และแก้คุณไสยด้วย สรุไปได้ ๕ ประการ ดังนี้

(๑) คัมภีร์ของพราหมณ์มี ๘ ประเภท มีทั้งดีและไม่ดีช่วยรักษาและทำร้ายศัตรูหรือทำเพื่ออามิส ดังนั้น คัมภีร์ของพราหมณ์แบ่งออกเป็น ๒ นิกาย คือ นิกายขาว ใช้ไปในทางช่วยมนุษย์ให้มีความสุข โดยเวทมนต์คาถาบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ และป้องกันอันตราย ส่วนนิกายดำ ใช้ไปในทางไม่ดี ทำอันตรายแก่ผู้อื่น ด้วยการใส่เวทมนต์คาถาทำให้คนเจ็บป่วย อาจทำให้คนเป็นบ้าหรือเป็นอันตรายต่างๆ

(๒) คาถาที่มีความสัมพันธ์กับคาถาอื่นๆ คือ คาถาที่ ๘ เป็นการเรียนคาถาทำเสน่ห์ เป็นไสยศาสตร์อันเป็นสาเหตุเมื่อผิดครูก็จะถูกวิญญาณร้ายเข้าสิงกลายเป็นเจ้าของผีปอบ และคาถาที่ ๖ เป็นคาถาที่ใช้ทำร้ายศัตรูหรือผู้มีวิชาเห็นแก่อามิสใช้ ผี วัตถุ สิ่งของเป็นสื่อกำกับด้วยคาถาไปทำร้ายผู้คนให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อนเป็นบ้า หรืออาจถึงแก่ชีวิตได้

(๓) คาถาที่ ๗ เป็นการใช้สำหรับรักษาผู้ที่ถูกไสยศาสตร์ เป็นการเมื่อมีผู้ถูกก็มีผู้เรียนแก้ แต่ถ้าผู้เรียนแก้และผูกด้วยทำพิธีกรรมทั้งสองอย่างนี้จะไม่กลัวเพราะถือว่าเป็นพวกเดียวกัน เวลารักษาก็จะรักษาไม่ได้ผลวิชาที่เรียนมาก็เสื่อมเป็นภัยต่อตัวเองถูกวิญญาณเข้ามาแฝงอยู่ด้วยกลายเป็นผีปอบ

(๔) ไสยศาสตร์เป็นเรื่องพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ผู้ที่ไม่เคยเกี่ยวข้องหรือไม่ถูกกระทำโดยผีปอบก็จะมองว่าเป็นเรื่องงมงายเชื่อถือไม่ได้

(๕) สิ่งที่จะบอกได้ว่าจริงหรือไม่ก็มีเพียงทางด้านกายภาพเชื่อว่าคนถูกผีปอบเข้าสิงแล้วรักษาทางไสยศาสตร์หายเป็นปกติ ส่วนสังคมข้างนอกจะมองอย่างไรก็เป็นเรื่องปัจเจกบุคคล

๑๐) **พระพุทธศาสนา** วิปัสสนากัมมัฏฐานได้เจริญท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์ ฝ่ายเถรวาทและมหายาน มีพระคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญสั่งสอนเวทมนต์คาถาต่างๆ ขึ้นและได้ดัดแปลงแก้ไขวิชาไสยศาสตร์ ด้วยการคิดเอามนต์ของพราหมณ์ออกเสีย นำเอาพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าใส่แทนหรือปะปนกับมนต์ของพราหมณ์บ้าง จึงได้ทำการรวบรวมร้อยกรองขึ้นเป็นบทบาท แล้วนำไปใช้ตามหลักวิชาไสยศาสตร์ ปรากฏว่าได้ผลดียิ่ง จึงได้มีการร่ำเรียนสืบต่อ ๆ กันมา สรุไปได้ ๕ ประการ ดังนี้

(๑) การที่พระพุทธเจ้ายกย่องพระโมคคัลลานอัครสาวกเบื้องซ้ายเป็นผู้เลิศในทางฤทธิ์ และการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ก็เป็นไป เพื่อสงเคราะห์บุคคลให้เกิดศรัทธาพระพุทธศาสนา รู้วิธีการทำบุญ ทำทาน เสียสละเพื่อลดความตระหนี่ เป็นผู้ซึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

(๒) การที่พระภิกษุเจริญสติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ใช้จิตมีสมาธิบริกรรมคาถาปลุกเสกพระเครื่องวัตถุสิ่งของ และวิชาอื่นๆ โดยเอาพิธีกรรมและคาถาของพราหมณ์มาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาญาติโยม

(๓) สังคมไทยโดยทั่วไปก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องไสยศาสตร์ เช่น การสักยันต์ มีทั้งพระภิกษุและฆราวาสสักยันต์ให้กับผู้ที่เชื่ออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ อยู่อย่างคงกระพัน โชคลาภ เมตตามหานิยม และอื่นๆ

(๔) การที่จะเป็นจริงตามศรัทธาหรือไม่เป็นเรื่องความเชื่อเฉพาะบุคคล และกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นตรงกัน

(๕) การที่พระภิกษุสงฆ์ประกอบพิธีกรรมอย่างนี้ ไม่ได้เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หากพระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนต้นไม้พิธีกรรมเหล่านี้เปรียบเสมือนสะเก็ดของต้นไม้

๑๑) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จำนวน ๒๑ รูป/คน สรุป จากการสัมภาษณ์แล้วสามารถแบ่งบุคคลออกเป็น ๘ กลุ่ม ประกอบด้วย ดังนี้

(๑) กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ประกอบพิธีกรรมรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิงและผีอื่นๆ ปกติหลวงพ่อกำลังทำพิธีในโบสถ์รักษาคณถูกผีปอบเข้าสิง และผีอื่นๆ โดยจับผีปอบด้วยคาถาอาคมผ่านร่างทรง

(๒) กลุ่มผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจับไม้ทศกัณฐ์ เพื่อให้หลวงพ่อกำลังทำพิธีกับร่างทรงสื่อกับไม้ทศกัณฐ์ไล่จับผีปอบไล่กระบอกไม้ไผ่ เรียกว่า พิธีกันหมู่บ้านเป็นพิธีใหญ่

(๓) กลุ่มผู้ที่เป็นร่างทรง ทำพิธีในโบสถ์ให้กับหลวงพ่อกำลังจับผีปอบ ไล่ผีปอบจับไล่กระบอกไม้ไผ่ คนเป็นร่างทรงต้องถือศีลห้า

(๔) กลุ่มผู้นำชุมชนมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่คลุกคลีอยู่กับพิธีกรรมการรักษาคณถูกผีปอบเข้าสิงที่ญาติพามาขอให้หลวงพ่อกำลังรักษา และการทำพิธีกันหมู่บ้าน

(๕) กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ได้พบเห็นเหตุการณ์มาตั้งแต่เด็กๆ ผีปอบเวลาเข้าสิงคนมีอาการอย่างไร จนหายเป็นปกติแล้วเป็นอย่างไร และจะเป็นที่รู้กันว่าใครบ้านไหนไปเรียนเอาของดีมาแล้วรักษาไม่ได้กลายเป็นผีปอบ

(๖) กลุ่มคนถูกผีปอบเข้าสิง จะเป็นคนสุขภาพไม่แข็งแรง คือ เดิมทีก็เจ็บป่วยมีโรคประจำตัวอยู่แล้วร่างกายอ่อนแอจิตใจก็อ่อนแอไปด้วย ผีปอบเข้าสิงได้ง่ายและมักจะเข้าสิงคนเดิมซ้ำ ๆ

(๗) กลุ่มคนที่เป็นญาติเป็นเพื่อนคนเคยถูกผีปอบเข้าสิง จะเห็นอาการที่เกิดขึ้นกับคนถูกผีปอบเข้าสิง จะเห็นอาการมากับตาตนเอง การรักษาของหลวงพ่อกำลังหายเป็นปกติ

(๘) กลุ่มครูอาจารย์โรงเรียนบ้านดอนยานาง แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อว่ามีผีปอบนั้นเป็นอุปทาน แต่ถึงจะไม่เชื่อก็ไม่ลบหลู่ และไม่ประมาท ระวังตัวตัวเอง

การประกอบพิธีกรรมของพระครูประสุตธรรมสุนทร แตกต่างออกไปจากคนอื่นๆ ทำพิธีโดยใช้ผู้ชายเป็นร่างทรงสื่อกับวิญญาณไปจับผีปอบ คือ การใช้ผีไปจับผี การเป็นผีปอบมาจากผู้ที่ไปเรียนวิชาไสยศาสตร์เป็นสาเหตุของการเป็นผีปอบ ดังนี้

๑. เรียนเอาของดี รักษาไม่ได้ เช่น คาถา สักยันต์ เครื่องรางของขลัง พวกเมตตามหานิยม คำขายโชคลาภ

๒. ผีเชื้อ พวกทายาท ที่ตกทอดมา พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง ที่เรียนเอาของดีแล้วตายไป วิญญาณผีปอบก็จะอาศัยและแฝงอยู่กับลูกหลานบ้านนั้นต่อไป

๓. ผีฟ้า ฟ้อนรำรักษา คาถา ผิดครูกลายเป็นผีปอบเวลาไปรักษาคณป่วย คนป่วยหายก็จะลุกขึ้นรำฟ้อนกับผู้รักษา (หมอราผีฟ้า) ถ้ารักษาไม่หายก็จะป่วยหนักมากขึ้นเพราะผีปอบมาอาศัยอยู่ด้วย

ไสยศาสตร์ที่เป็นมนต์ดำพวกเมตตามหานิยม การสักยันต์ เช่น นกสาลิกา ลงอักขระ เครื่องรางของขลังแล้วรักษาไม่ได้ ผิดครู (ข้อห้าม) กระทำ เช่น ห้ามกินของงานศพ และอื่นๆ นานวัน

เข้าทำให้วิญญาณชั่วร้ายเข้ามาแทรกสิงอยู่ด้วยกลายเป็นผีปอบไปในที่สุด ตอนแรกจะไม่รู้สึกตัวว่าตัวเองเป็นผีปอบพอนานผีปอบแก่กล้ามากขึ้นเที่ยวไปเข้าสิงผู้คนแล้วออกปากบอกเจ้าของปอบคือใคร เจ้าตัวก็จะรู้ตัวว่าตัวเองเป็นผีปอบ ดังนั้น จึงสรุปได้ ๑๐ ประเด็น ดังนี้

๑. คนหมู่บ้านดอนยานางมีความเชื่อว่าผีปอบเหมือนคนจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน
๒. พระครูประสุตธรรมสุนทร การประกอบพิธีการรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง และพิธีกันหมู่บ้านไล่จับผีปอบ สำหรับพิธีกันหมู่บ้านแตกต่างออกไปจากหมอธรรมคนอื่นๆ โดยการทำพิธีเข้าทรงเรียกว่า ใช้ผีจับผีปอบ และผีอื่นๆ
๓. คนหมู่บ้านดอนยานางเห็นการประกอบทำพิธีของหลวงพ่อรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง และผีอื่นๆ หายเป็นปกติทุกรายจนมีชื่อเสียงโด่งดังในแถบภาคอีสาน และมีญาติผู้ป่วยมานิมนต์ให้ไปรักษาญาติพี่น้อง ทำพิธีกันบ้านและกันหมู่บ้าน
๔. การทำพิธีรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิงไม่ใช่กิจของสงฆ์ก็ตาม แต่เป็นการสงเคราะห์คนในชุมชนบ้านดอนยานาง และจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน ที่ได้รับความทุกข์เดือดร้อนจากกระทำของผีปอบ และผีอื่นๆ
๕. เจ้าหน้าที่ปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสอดส่องดูแลทำหนังสือสอบถามการทำพิธีเป็นการหลอกลวงชาวบ้านหรือไม่ และได้เดินทางมาดูการทำพิธีของหลวงพ่
๖. วัดดอนยานางถึงแม้จะทำพิธีรักษาคนถูกผีปอบเข้าสิง แต่ก็มีมีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามเทศกาลต่างๆ และจัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคมมากมาย
๗. ความเชื่อเรื่องผีปอบเป็นความเชื่อเรื่องผีเดิมๆ ในอดีตที่ยังไม่เสื่อมคลายหายไปตามยุคสมัยใหม่เทคโนโลยีที่เจริญแล้ว
๘. สังคมคนในเมืองมองสังคมชนบท ความเชื่อเรื่องผีปอบที่ออกอาละวาดในภาคอีสานและหมู่บ้านดอนยานางเป็นเรื่องงมงาย เพราะไม่สามารถพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ สำหรับท่าทีของพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องผีแต่อย่างใด แต่เพื่อเป็นการสงเคราะห์ด้วยการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
๙. ความเชื่อเรื่องผีปอบก็ต้องอยู่ในกรอบไม่ไปละเมิดสิทธิบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนในบริบทของสังคมชุมชนนั้นๆ และไม่เป็นการหลอกลวงเรียกทรัพย์สินเงินทองบนความทุกข์ยากของคนได้รับเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือ
๑๐. เมื่อมีผีปอบอาละวาดในภาคอีสานเมื่อไรก็จะป่วนฮาทุกครั้ง ทำให้คนในสังคมวิพากษ์วิจารณ์ไปต่างๆ นานา การวิพากษ์วิจารณ์ก็ทำได้แต่คิด เมื่อนำไปสร้างหนังละครก็ได้รับความนิยมมาก เพราะมันทำให้คนอยากรู้อยากเห็นตื่นเต้นไปกับการแสดงของตัวละคร ความเชื่อเรื่องผีมีกันทุกสังคมเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามทัศนคติของชุมชน เช่น การนับถือศาสนา นับถือผี ลัทธิพราหมณ์ และอื่นๆ แต่การที่จะบอกว่าผีปอบมีจริงหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับตนเอง พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อน คนในชุมชนนั้นๆ

๑๒) ผีปอบตามแนวคิดความของนักจิตเวช นายแพทย์สัจน์ สุวรรณเลิศ ได้ศึกษาพบว่า ผีปอบเกิดได้หลายทางด้วยกัน ผีปอบเกิดจากตัวของคนคนนั้น จุดกำเนิดสืบเนื่องมาจากใครก็ตามที่ไปศึกษาวิชาไสยศาสตร์ หรือเวทมนต์คาถาอย่างหนึ่งอย่างใดกับอาจารย์ เช่น คาถาที่ทำให้ทำมาค้าขึ้น

เสน่ห์ยาแฝด คาคาทำให้ปวดแสบหรือคาคาลิ้นทอง คาคาทำให้เกิดเสน่ห์ในอวัยวะเพศ คาคาชนิดนี้จะไวต่อการเป็นฝีปอบมาก เมื่อเรียนวิชาอาคมมีข้อห้ามที่ไม่ให้ประพาศซึ่งเป็นเคล็ดและภาษาอีสานเรียก “คะลำ” เช่น ห้ามรับประทานอาหารบางอย่าง การรับเงินค่าเล่าเรียนสูงกว่ากำหนด ลอดราวผ้าหรือความประพาศที่ไม่เหมาะสมอย่างอื่นๆ ผู้ที่ประพาศผิดฝีปอบก็จะแฝงอยู่ในตัวของคนๆ นั้น โดยอัตโนมัติเจ้าตัวอาจจะรู้หรือไม่รู้ก็ได้

จากประสบการณ์กล่าวเป็นแนวทางกว้างๆ ได้ดังนี้

(๑) ผู้ป่วยเป็นโรคประสาท การรักษาจำเป็นต้องให้ผู้ป่วยได้ระบายเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับผีให้ผู้รักษาฟังโดยไม่ได้ขัดแย้งผู้ป่วย เพื่อให้ผู้ป่วยได้ระบายออกอย่างเต็มที่ การแพทย์ปัจจุบันให้ผู้ป่วยเล่าซ้ำแล้วซ้ำอีกจะทำให้สิ่งต่างๆ ที่ฝังอยู่ในจิตไร้สำนึกแล้วเป็นหน้าที่ของผู้รักษาเอง ผู้ป่วยจะเห็นว่าความเกี่ยวข้องอย่างไรระหว่างอาการผีเข้ากับปัญหาที่เขาเผชิญ เขาจะได้เรียนรู้และเข้าใจเหตุผลของการเจ็บป่วยของเขาเอง เมื่อถึงจุดนี้แล้วผู้ป่วยจะยอมรับและมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอน การรักษาจึงจะได้ผล แทนที่จะห้ามไม่ให้ผู้ป่วยพูด ผู้ป่วยเลยไม่ยอมพูดหรือไม่ยอมเล่าสิ่งต่างๆ รวมทั้งสิ่งมหัศจรรย์ผู้หลงเชื่อมานาน

(๒) ผู้ป่วยเป็นโรคจิต มักจะเป็นพวกที่ฝีปอบเข้าบ่อยๆ ถ้ามีสาเหตุแทรกซ้อนทางกายเกิดขึ้นหรือถ้าอาการทางประสาทรุนแรง จึงส่งต่อไปที่โรงพยาบาลฝ่ายจิต เนื่องจากผู้ป่วยเป็นโรคประสาทยังมีสติสัมปชัญญะอยู่ ส่วนใหญ่มักจะมีบุคลิกภาพเป็นแบบอุปาทานแต่ก็ไม่ใช้ทุกรายไป ผู้ป่วยเริ่มรู้สึกตัวและตอบคำถามต่างๆ ได้ ส่วนใหญ่จะมีอาการอ่อนเพลียไม่มีแรงและง่วงๆ จะกลัวฝีปอบหรือผีอื่นๆ มาเข้าอีก ในระยะนี้การรักษาโดยใช้จิตบำบัดและแบบประคับประคองมีความสำคัญมาก ตอนแรกๆ ผู้ป่วยจะโยนความผิดไปให้ผีแทบทั้งนั้น ผู้รักษาจะต้องให้ผู้ป่วยเล่าเรื่องความเป็นมาของผีมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยผู้รักษาจะต้องตั้งใจฟังและมีความเข้าใจเรื่องผีตามสมควร เนื่องจากเรื่องความเชื่อเรื่องผีฝังลึกอยู่ภายใต้จิตไร้สำนึก ก่อให้เกิดผีเข้าผู้ป่วยหรือผีมีอิทธิพลต่อผู้ป่วย ถึงอย่างไรก็ตาม เรื่องผีเข้าก็เป็นของในทัศนะของผู้เขียนเพราะเรื่องผีเข้าเป็นเรื่องที่สังคมยอมรับเมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นโดยโทษไปที่ผี เมื่อผีออกไปแล้วทุกอย่างก็เรียบร้อยกลับเข้าสู่สังคมได้เรียบร้อยแต่ถ้าบอกว่า เป็นโรคจิต (วิกลจริต) การเชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อถือของคนที่สืบทอดกันมา อันจะนำไปใช้ในการปกครองทางสังคมจิตวิทยา จิตวิทยา มานุษยวิทยา และนำไปใช้ในการแพทย์ เช่น เรื่องของจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิต

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า ผีที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีมากมาย โดยเฉพาะในธรรมบท เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไปสังคมไทยรับเอามาประพาศปฏิบัติผสมผสานกับความเชื่อเดิมเรื่องผีและพิธีกรรมของพราหมณ์ โดยนำเอามูลเหตุที่เกิดขึ้นพระพุทธศาสนามาประยุกต์เป็นประเพณีฮีตสิบสองและพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้านรวมทั้งพิธีกรรมของพราหมณ์ กลายเป็นพิธีกรรม ผี พุทธ พราหมณ์ ปะปนกันอยู่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา

๑) การที่พระภิกษุทำพิธีกรรมให้กับชาวบ้านด้วยการรับกิจนิมนต์ เพื่อเป็นการฉลองศรัทธาญาติโยมด้วยจิตเมตตาเป็นการสงเคราะห์ เนื่องจากพระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยพุทธบริษัทสี่

๒) เมื่อศรัทธาเกิดขึ้นแล้วย่อมสั่งสอนญาติโยมความเชื่อเรื่องกรรมอันเป็นหลักคำสั่งสอนพระพุทธเจ้าได้โดยง่าย และธรรมที่ลึกซึ้งยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีพิธีกรรมฮีตสิบสองคองสิบสี่
- ๒) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในแนวคิดความเชื่อเรื่องผีกับวิถีชีวิตคนในชุมชน
- ๓) ศึกษาหลักธรรมในการเอาชนะความกลัวผี